

Šefik Baraković*

PRETPOSTAVKE DRUŠTVENE TEORIJE - ALTERNATIVA REHABILITACIJI FAŠIZMA

SAŽETAK

Provedeno istraživanje u ovom naslovu imalo je jedinstven cilj da, putem potpunije diferencijacije društvene od građanskih teorija i stanovišta, analizira fenomen fašizma ukazujući pri tom da njegovu analitički pouzdanu relevanciju isključivo može postići društvena teorija. Kontekst ove analize primarnim je postavio razmatranje i rasvjetljavanje načina na koji se prevashodno stvara i dolazi do izražaja sva kompleksnost građanski omogućavane perspektive, unutar izgradnje i strukturiranja samih društvenih odnosa, a ovim postupkom poseban značaj dobilo je najopćenitije ispitivanje pojedinih aspekata i takođe stadija građanske konstitucije odnosa, stvaranih međuuticaja i samog dještva pripadnih struktura građanskog sistema, različito manifestovanih i građansko-interesno formiranih i ostvarivanih u društvenom miljeu i na poziciju pojedinca.

Građansku perspektivu stvara i podstiče funkcionalizacija građanske tendencije! Građanska stanovišta egzegezom odvijanja i omogućavanja građanske tendencije sudjeluju u njenom održavanom preobražaju i unapređivanju, u osnovnoj ambiciji poistovjećivanja, zalaganja i prikazivanja da su društveni odnosi sastavni aspekt građanskih odnosa.

Društvena teorija integrativno-historijski ispituje i sagledava totalitet građanske produkcije odnosa utvrđujući, identificirajući mjesto, značenje i funkciju principa i racionalnosti i iracionaliteta, njihove determinacije u stvaranim i omogućavanim protivrječnostima, procesima negativiteta i negiranja u samim građansko-političkim i ekonomskim svrhama i društvenim strukturama.

---

* Prof. dr, Pravni fakultet Univerziteta u Zenici

Društvena teorija insistira na sagledavanju i otkrivanju načina na koji ove svrhe, putem impliciranog negativiteta, iracionalnosti i negiranja, generiraju uticaje na karakter društvenih odnosa. Sagledavanje specifičnog ispoljavanja i manifestovanja iracionaliteta u građanskim odnosima uslov je ispitivanja građanske dinamike i same organizacije i izgradnje odnosa građanske perspektive. Ne samo da funkcioniranje ove perspektive određuju brojni činioci, nego proistekli građanski potencijal formira agense koji, u unapređenju i proširivanju građanske perspektive, pospješuju načine i produkciju negiranja i iracionalnosti.

Ovim istraživačkim konceptom učinjen je napor da se obrazloži, pokaže, odnosno dokaže da zrelim građanskim liberalizmom stvoreni zastoji i onemogućavanja, određeni u radikalizaciji instrumentaliziranjem iracionaliteta, uz druge postignute i zadovoljene uslove, mogu izraziti, funkcionalizirati i producirati pojavu fašizma.

Fašizam je proistekao iz razvijane, izdvojeno osamostaljene, artikulacijom manipulirane i u primijenjenoj manifestaciji apsolutiziranom učinjene implikacije iracionaliteta, a ona je od fašističkih aktera prihvaćena za neprikosnovenu vodilju i predoči se za izgledno ostvarenje građanske pozitivnosti. Kako ističu ovi akteri, oni mjerama tzv. pravde razrješavaju nedaće svog nacionalnog korpusa koji trpi i odlučni su da ovom korpusu navodno obezbijede spas i izbavljenje.

Ključne riječi: društvena teorija, građanske teorije, racionalnost, iracionalitet, izgrađivani nacionalistički korpus, instrumentaliziranje iracionalnosti, radikaliziranje, provođenje moći, fašizam, tutorstvo, manipulacije, funkcije građanskih stanovišta, društvena zakonitost.

Nije samo izazov, nego i bitni teorijsko-istraživački i filozofski zahtjev tematizirati pitanja i probleme čijim načinom istraživački pristup i stanovište treba da ukažu, upotpune, potvrde, ali i dokažu da je društvena teorija sjedinjena sa metodom istraživanja. U ovom smislu, društvena teorija je najudaljenija od službe opravdanju i funkciji potpomaganja građanskim samosvrhovitim interesima, od podrške njihovim ideološkim eksponentima, a najbliža je onom što treba da čini generiranje životno-društvenog postojanja. Ona svojim istraživačkim kriterijima i ciljevima razmatra i iznosi, na koji način, kojim interesima, motivima i potrebama, u građanskim odnosima, jesu producirane, afirmirane, odnosno funkcionalizirane implikacije iracionaliteta, negativnosti i negiranja.

U uslovima izgrađenog postliberalizma, globalizacije, građanska samosvrhovitost omogućuje, razvija i proširuje oblik i stupanj postignute is-

ključivosti, da bi suvereno afirmirana isključivost obuhvatno podržavala favorizirani potencijal i način građanske dominacije, odnosno osnaživala jedinstvenu koordinaciju najopćenitijeg građanskog strukturiranja, političkog i ekonomskog upravljanja, konkretizirano najdosljednije ostvarivanog institucijom dominata.

Svojim opredijeljenim metodama i istraživačkim postupcima savremene građanske teorije i građanska razmatranja obezbjeđuju infrastrukturu savremenom građanskom napretku. Ovim teorijama i razmatranjima, historijski stvaran razvojni dinamizam, priređuje ostvarenije, karakteristično inovirane, građanske uslove, a unutar ovih uslova postavljaju se zahtjevi za dodatno modificiranim načinom opserviranja - zahtjevi dodatnog iznalaženja opravdanja razloga i svrha postignutog nivoa načina artikuliranja strukturirane organizacije građanskog produktiviteta.

Omogućavanje građanskog razvoja posreduju mehanizmi potvrđene i dokazano unaprijeđene ekonomsko-političke regulacije; putem aktiviteta zbiljski formiranih i priznatih struktura sama regulacija održava pozitivno-gradansku općenitost, a svojim ostvarivanjem ova općenitost **ne konstituira milje društva, nego čini na napretku građanske perspektive odnosa.**

Ideološki, politički i ekonomski dostignutim i izgrađenim kriterijima i standardima omogućavana građanska perspektiva supstituira činjenicu društva, stvara i uređuje potrebno odgovarajući ambijent putem kojeg politička aktivnost i djelatnost u društvu koordinira izražene građanske efekte, saglašavanjem uravnotežujući sklad građanskih motiva i interesa sa stanjem društva, te time koordinira i usmjerava njihovu sve delikatnije bitnu podvojenost. Kada se **društveno-istraživačkom** relevancijom legitimiraju pružane građansko-teorijske determinacije građanskoj organizaciji poretka postaje jasno da, savremeniji načini građanskog strukturiranja interesa, neupitno intenzivnije funkcionaliziraju suprotstavljanja, a građanska stanovišta određeno utvrđivanom egzegezom predoče da je riječ o jedinstveno nepodijeljenim društvenim i građanskim interesima, čime se građanska protivriječja zatomiavaju, a omogućavane suprotnosti, za račun građanski svrsishodno stvaranih i recipiranih interesa, opravdavaju.

Karakter građanskih interesa, provoden društvenim miljeom, ne samo da treba opravdanja ili održavanje u apokaliptičnosti, nego je apokaliptičnost izraz odgovarajuće konkretizirano usmjeravane podrške i kontrole građanskih podsticaja. Ostvarivanje građanskih interesa jedinstveno je sa doprinosom kojeg pružaju građanske teorije, poglavito one teorije i sta-

novišta koja, načinom određenih spoznajnih kriterija, mobilnosti ili teorijskog uravnoteženja, koherencije i harmonije, relativiziraju iracionalnu dimenziju građanske konjunktura. Zanemarivanjem ove dimenzije, građanska stanovišta i teorije ostvaruju karakter svog zanimanja za pitanja i probleme građanskih odnosa, dakle bilo da izvorne determinante sopstveno nesvrshodnog građanskog omogućavanja ignoriraju, bilo da iznalaze način tretiranja tih pitanja i problema koji će opredijeliti prikladnost uopćavanja istraživačke relevancije građanskim svrhama. Kontekst građanskih odnosa funkcionaliziraju i sve one istraživačke težnje koje pitanja i aspekte građanskih pojava postupkom bavljenja - upuštanja u predmet, izražavaju tipom odgovarajuće pretenzije svojevrsno teorijskog lamentiranja, da bi, lamentiranjem djelimično zahvaćeni i osvjetljeni iracionalitet, zatamnio konkretno građansko mjesto i ulogu samog iracionaliteta, a postignuta relativizacija, njegov dinamički intenziviran kontinuitet.

Građanski razvoj strukturira i određuje dinamika građanskog društva, a promjenu stupnja te dinamike prati, takođe, unaprijeđeni funkcionalno-organizacioni okvir sfere iracionalnosti. Ne samo da građanski razvoj prevladava stupanj prethodne građanske konstitucije, nego on iziskuje svojevrsno prilagođenija teorijsko-građanska uporišta, neophodno stvorena i komplementarno uključena u inoviranu promijenjenu strukturu i preobraženu organizaciju građanskih odnosa. Građanske teorijske opservacije, na jedan ili na drugi način, legitimno objektiviraju, funkcionalno determiniraju i dinamiziraju građansku perspektivu!

Teorijski ostvarenija **građansko-teorijska zalaganja** postižu na uvidanju i prezentovanju **građanske zakonitosti**! Ustanovljena građansko-teorijskim uopćavanjem, građanska zakonitost podrazumijeva konkretiziranu podršku omogućavanju i prikazivanju načina dominantnijeg ostvarivanja građanskih prilika i građanskih političkih moći. Građanska razmatranja i opservacije zanimaju se za determiniranost i za specifičnosti unapredivanog omogućavanja isključivo građanskog produktiviteta. Unapređivanje je pretpostavljeno građanski ostvarivanim funkcijama, a tim putem građanska razmatranja teže da sagledane funkcije ustanove za relevancije društva. Građanskim interesom vođeno tretiranje građanskih fenomena i pitanja relevantno je za sagledavanje funkcionalizacije građanskih odnosa, a ono ne ide da pređe Rubikon. čime bi u produkciji iracionaliteta i negiranja došle do izražaja i, analizom dosljedne diferencijacije i identifikacije, u dinamici samih odnosa bio ustanovljen i određen karakter ovih protivrječnosti i strukturiranih suprotnosti.

U ambijentu građanski zrelog liberalizma i, pogotovo, postliberalizma

osvjetljenje i karakterizacija fenomena iracionaliteta i negiranja ključni su za otkrivanje načina na koji se „proizvode sami društveni odnosi“.

Upravo **društvena teorija** bitnim predmetom čini način na koji se proizvode društveni odnosi i, naspram tumačenja građanskih odnosa, zalaže se za utvrđivanje društvenih uzročno-posljedičnih veza i legitimiranje zakonitosti. Sagledavanjem strukturiranja, načina stvaranja i omogućavanja građanskih odnosa unutar sfere društva, društvena teorija primarno odbija da ih ovjekovječno prikaže relevancijom nadređivanja, a takođe odbacuje da ih tretira kriterijima i standardima koji bi služili za obrazac, odnosno mjerodavnu razvijenost društvenih odnosa.

Dijalektika političko-historijske zbiljnosti odvijala se indicijom povećanog tutorstva građanskog procesa, a ono se izgrađivalo, stvaralo i građanski penetriralo kompleksom intenziviranog i isključivijeg održavanja mjesta i funkcije implikacije iracionaliteta!

Unutar događanja druge polovice XIX stoljeća građanski historijski razvoj učinio je, takođe, prevladanom mogućnost pozitivne društvene promjene i u tridesetim godinama XX stoljeća neposredno teorijsko i filozofsko konstituiranje, pozitivno-društvena artikulacija i, izvjesno, otpor kontinuiranju negativnih obilježja građanske tendencije strukturirao je **kritičku kao društvenu teoriju**. Kritička društvena teorija, dosljednim istraživanjem i dijagnosticanjem stvaranja i omogućavanja protivrječnosti napretka građanskog društva, identificira njemu svojstvenu negativnost, iracionalitet i negiranje, a taj tip analize omogućuje relevanciju povezanosti činjenica kojima je usmjeren savremeni građanski i obilježen društveni razvoj. Taj tip analize govori o uslovljavanju i strukturiranju odrednica građanske tendencije! Unutar nepatvorenog društva građansku zakonitost određuju konkretizirano važeći ekonomsko-politički principi afirmiranog stadija, a njihovo važenje zasniva isključivost dinamizma građanske razvojne perspektive. Uticaji i djelotvornost aspekata racionaliteta i iracionalnosti prilagođeni su stupnjevima konkretizirano-građanske razvojne perspektive! Dimenzija racionaliteta obezbjeđuje aspekte nominirane civilizacijskim napretkom, a legitimitet iracionaliteta, opunomoćen građanski svrsishodnim institucionalnim konstitucijama, funkcionalizira zakonitost sfere održavane građanske političke moći. Modul dinamizma građanske sfere najodlučnije sudjeluje u promjeni građanskog oblika i ta promjena, animirana inoviranim strukturiranjem manifestacije iracionaliteta, izražava građansku zakonitost.

Ambicija društvene teorije koncentrirana je na istraživanje manifes-

tnih i latentnih protivrječnosti, pozitivno datih ili stimuliranih u načinu izgrađivanja, omogućavanja i ostvarivanja građanskih odnosa. Ovom pristupu omogućeno je da jasno markira razgraničenja, a da time uspostavi i područja uzajamnog uticaja u određivanju sfera društvenih i građanskih odnosa. Njegov doprinos ogleda se, s obzirom na posebnost, tok i način funkcionalizacije determiniranog mjesta i djeljstva i racionaliteta i iracionalnosti, takođe, u diferenciranju i precizaciji načina omogućavanja tih odnosa, čime sagledavani put generiranih određenja osnažuje pouzdanje u izvjesnost uopćavanja i postizanje pozitivnih mogućnosti datih relevantnošću društvene zakonitosti.

S obzirom na to da je **društvena teorija** koncentrirana na utvrđivanje **društvene zakonitosti**, u njenom je zadatku da pojave i pitanja građanskog sistema i poretka tretira medijem njihovog omogućenog načina odvijanja i ostvarivanja datim kontekstom društva, što podrazumijeva sagledavanje strukturiranja građanskog razvojnog dinamizma. Budući da društvena teorija građanska pitanja i fenomene postavlja i promatra unutar determinanti društva, ona svojim opservacijama rasvjetljava i razrješava i sama pitanja do kojih dolazi i koja logično potenciraju građanske opservacije, a pogotovo ona što, u specifičnoj određenosti prevladavanja datih prilika građanskih odnosa, uključuju održanje građanskog poretka. Određeno analitičko-kritičko razmatranje u građanskim stanovištima postavljenog objektiviteta građanskih fenomena i pitanja, čiji legitimitet i koncept dolazi do izražaja i u shematizmu metodike zalaganja da manifestaciju razvoja, održavanja ili prevladavanja ovih fenomena i pitanja promatraju formom ujednostavljenog odvajanja stupnjeva, aspekata njihove funkcionalizacije i njihovog postojanja, rezultira saznanjem da artifično opravdavanje odvajanja stupnjeva razvoja građanskih pojava pozitivistička stanovišta nužno dovodi do opserviranog determiniranja da ove pojave znaju da uskrsavaju. Ovim metodskim postupcima, metodici, priključeno je i suprotstavljanje, postavljen je tzv. zahtjev za odvajanjem empirijskog i nadiskustvenog podržan favoriziranim uvjerenjem o, sic, neophodnoj empirijskoj provjerljivosti saznanjnih rezultata. Istraživanje i analiziranje ovog suprotstavljanja i sučeljavanja i pogotovo razlozi te i takvih ambicija, takođe je u središtu ključnog zanimanja društvene teorije! U građanskim stanovištima i teorijama, nediferenciranje u generiranom dinamizmu razmatranih sfera društvenog i građanskog miljea, izostavljanjem jasnije precizacije odredbi građanskih pojava i problema i, s druge strane, karakterizacija društva, domen je zaobilaznja nepatvoreno kompleksnog konteksta ambijenta društva. U istraživačkom postupku projicirano prilagođavanje građansko-istraživačkim ciljevima agenasa društvene zbilje

objektivizira slijedenje rezultata sentencom „da ukoliko društvena stvarnost ne odgovara građanski ostvarivanim ciljevima valja je učiniti takvom“, što podržava stav da relevancija dominantne postliberalne naklonjenosti supstanciji građanskog objektiviranja, izražava stupanj legitimno postizanog intenziteta negiranja i takođe stupanj karakteriziranom neizvjesnošću strukturirane društvene dinamike.

Građanski i društveni odnosi različito su određeni i njihovo različito proisticanje omogućeno je podstaknuto snagom građanskog interesa, a građansko-historijski kontinuitet, *par ekselans*, doprinosi njihovom izrazitijem odvajanju. U ovom smislu, manifestaciono građansko kontinuiranje podržava implikacija racionalnosti, a njenu određujuće strukturiranu promjenu održava sadržina produkovane isključivosti građanskog razvoja, efektabilno potpomognuta građanski ostvarivanom iracionalnošću. U ovom pravcu ustrojena i upravljena građanska tendencija agensima razvijano strukturirane građanske perspektive, u stanjima i funkcijama institucionalno formiranog građanskog poretka, intenzivno naprednije ostvaruje tutorstvo građanskih nad samim društvenim odnosima. U najdosljednijem dinamizmu savremeno determinirane građanske perspektive građanskom zakonitošću je ostvarena epoha globalizacije, a građanski odnosi njome su postavljeni u uslove isključive samosvrhovitosti.

Društveni odnosi strukturiraju otpore i odupiru se provođenim zalaganjima i motivima podređivanja, čija je osnova u građanskoj iracionalnosti! Primarno se fokusirajući na važne determinante i način konstituiranja unutar specifičnih funkcionalnih obilježja različitih stadija i težišta uspostavljanja i omogućavanja građanskog karaktera strukturiranja i ostvarivanja odnosa, društvena teorija, naučno fundiranim istraživačkim interesima, rasvjetljava društvene odnose. **Uz pomoć determinanti građanski ostvarivanog i izražavanog racionaliteta i prikazivanog načina njegove legitimirane funkcionalnosti, društvena teorija sagledava i afirmira društvenu zakonitost!** Kako se prethodno istaklo, ovim su putem funkcije građanskih stanovišta u izgradnji i omogućavanju građanskih odnosa postale njen nezaobilazan predmet zanimanja. Za razliku od društvenog pristupa, čija je preokupacija diferenciranje načina postojanja građanskih i društvenih odnosa, shodno razvijanim stadijima, građanski pristupi su opredijeljeni tek modificirano-razvojnou poistovjećivanju ovih odnosa. Društveni i građanski pristupi različito postavljaju i valoriziraju određenja građanske funkcionalizacije i u primjeni, proistekla iz te osnove, razliku konkretiziraju istraživački metodi i postupci. Istraživačke metode i postupci opredijeljeni da zatome ili zamagle razliku u odnosima postojanja

građanske i društvene sfere alibi je usmjerenog prikazivanja i moguće iznađeno obezbjeđenje opravdanja, funkcionalizacije, građanskog sistema i poretka! Ovim putem, građanska stanovišta i teorije slijede odgovarajuće društvenoodrične kriterije i standarde, a u pristupu, primjenjivanoj uputi i iznađenom načinu uopćavanja oni bi, artificijelno, trebali da doprinesu kvalifikativu uravnoteženja, N. B. funkcionalizaciji modeliranog razmatranja u strukturno skladnom balansiranju datog nivoa i postojanja građanske i historijsko-društvene zbilje. Ne samo da je zadatak društvenometodske analize da ukaže na veze ignoriranja različitosti konstitucija i strukturiranja građanske i društvene zbilje, nego ona rasvjetljava mjesto i funkciju građanski založenih kriterija i standarda da metodološkim postupcima prenebregnu karakterizacije nepatvorenih određenja društva. Zanemareno razgraničenje istraživački potrebnog diferenciranja i odvajanja građanskog i društvenog etablisma, programatski nužno slijedi koncipirani istraživački postupak u kojemu je operiranje pojmovima konceptualno sračunato da afirmira potreban okvir isključive građanske pozitivnosti. Takav tip tematiziranih određenja pogoduje ukazivanju na poistovjećenje građanski i društveno strukturiranih odnosa. U tretiranju društvenih odnosa i društvenog miljea društvena teorija minucioznom analizom diferenciranog omogućavanja zahvata totalitet strukturiranja i razlike područja građanskih i društvenih odnosa.

Naučno-istraživačku relevanciju građanskim odnosima obezbjeđuju i omogućuju razmatranja, čiji predmetni okvir podrazumijeva bitno uključanje građanskih funkcija u društvene odnose i jedino na taj način primijenjen istraživački metod može mjerodavno služiti društvenim i naučnim svrhama, konsekventno društveno-ljudskom postojanju.

Biće istraživačke građanske svijesti ostaje zatočenikom građanskih odnosa i ta pozicija obilježava pravac usmjeravanja njene spoznajne regulacije! Postizanim doprinosom održanju i kontinuiranju sistema građanskog poretka i produciranju građanskih odnosa u datim uslovima, ona svojim uvidima zadobija mjesto i funkcionalizira ulogu izvršenja i ostvarenja neophodno građanskih svrha. Isto tako, građanska stanovišta funkcionaliziraju svoje opservacije i objektiviranja, ukoliko su ona prihvaćena, odnosno primjenjivana u strukturiranim oblicima stvaranja i napretka konstitucija građanske sfere. Ne samo da sistem građanskih odnosa treba sebi svrsishodno determinirane regulativne objektivacije, nego i načini građanskog istraživanja i uopćavanja imaju svoje funkcionalno uporište, opravdanje i potvrđivanje postojeće upotrebe unutar sfere projekcija na građansku recepciju. Svrhom građanske recepcije građanska stanovišta

pronalaze prilagođene istraživačke metode i postupke da bi na značenju dobili standardizirano upotrebljivi rezultati kontekstom permisivno ostvarenih i izgrađivanih građanskih interesa. Iz jednih ili iz drugih razloga na građanski zapriječenim stanjima i osnovama stvaran i afirmiran radikalizam, a i postliberalizmom uvijekovječavani uslovi, jasno diferencirane regulacije savremeno dominantnih građansko-političkih prilika i odnosa, artikuliran je legitimitetom podrške ukorijenjene na kongregiranoj organizaciji iracionalnosti.

Kontekstom ovih istraživačkih zalaganja postavlja se ključnim, takođe, pitanje na koji način historijski ostvarene prilike doprinose ili nameću odgovarajuće viđenje, postavljanje i razrješavanje građanskih i društvenih problema. Svojom osnovom ove prilike upućuju da građanske, odnosno društvene probleme prihvatamo ili ne prihvatamo, da ih odgovarajuće percipiramo ili ne percipiramo, u rješavanju da hoćemo ili treba da ih vidimo, a pogotovo da im sa manje ili više odgovornosti i odgovorne spremnosti time pristupamo. Prilaženje ovim problemima i pitanjima sa stanovišta interesne građanske kalkulacije, sa stanovišta zanemarivanja važnih metodoloških principa, slijedenja i dolaženja do aksioma, šteti samom društvu, u najširem i doslovnom smislu, šteti društvenom postojanju. Kada društveno-metodološko istraživanje utvrdi, a građansko-historijska stvarnost potvrdi i dokaže na koji način različiti stadiji građanske epohe postoje i svojim postojanjem stvaraju, održavaju, omogućavaju i preobražavaju funkcije iracionalnog potencijala, tada utvrđena društvena zakonitost niti omogućuje, niti dozvoljava da putem građanskih ingerencija proklamirane pojave građanske sfere tretmanom građansko-teorijskog, interesno-ideološkog favoriziranja omogućuju funkciju kompenzacije ili alternative samim **društvenim odnosima.**

Građanskom diferencijacijom omogućeni dominantni građanski interesi u uslovima zrelog liberalizma i postliberalizma, takođe, svoju funkciju nadređivanja ostvaruju „zadobijenim“ pravom na grešku, a omogućavanje tog prava, ne samo da jača i jedinstveno ohrabruje dominaciju, već afirmira pretenziju post faktum priznanja i opravdanja same greške.

Metodom cjelovito teorijskog, dijalektičko-analičkog načina istraživanja osvijetljene građanske i društvene protivrječnosti i time pouzdano izvedeni zaključci ne pristaju da odgovarajućim postupcima, mehanizmima i instrumentima iznadene, prilagođeno predočene građansko-funkcionalne odrednice se prikažu za prominentnu podršku determinantama samog društva! Motivi građanski ostvarivanog istraživanja integralno konkretiziraju teorijsku eksplikaciju mogućnostima prikazivanja i predstav-

ljanja interesa građanske zbilje determinantama samog društva, a ovim postupkom nerealizirane mogućnosti težišno određeno se nadoknađuju usklađivanom teorijskom objektivacijom, tj. svrsishodnim pozivanjem na „konvenciju“ naglašavaju značaj obezbjeđivanja i ostvarenja građanskog, a za račun društvenog prosperiteta.

Savremeni uslovi u kojima se održava i manifestuje građanski proces omogućuju da građanski iracionalitet može da ima svrsishodno primijenjenu funkciju u projiciranju globalno održavanog plana dominacije, odnosno u perpetuiranju građanske neprikosновенosti primordijalnim sredstvima volens-nolens i efektima *mutatis mutandis*. Zrelim liberalizmom i postliberalizmom određujuće izgrađivan i postizan građanski ambijent postaje komplement za instrumentaliziranu upravljačku i političku funkcionalizaciju. U ovom smislu i klasične opservacije političke teorije o građanskoj političkoj funkcionalizaciji valja reafirmirati, razviti sukladno novoj građanskoj osnovi, dalje, primjerenije i proširenije u odnosu na opservacije N. Machiavellija.

Različiti su, u pojedinim stadijima građanskog razvitka, oblici manifestacije iracionalnosti! Razlika ne postoji samo u tipičnim odnosima građanski stvaranog i kontinuiranog tzv. građanskog pozitiviteta, nego i u omogućenim uslovima ostvarivanog podsticanja radikalizma instrumentaliziranja i manipulacije. Različito je mogla da ima mjesto, dobija primjenjivani oblik, instrumentalizacija iracionalnosti koju je upražnjavao J. Goebells od one koju, u savremenim uslovima, izričito zauzimaju i funkcionaliziraju ideološki i politički postupci i oblici režima totalitarnosti, tiranije ili pak oni koje postliberalnim načinima i modulima dozvoljava, omogućuje, sam globalni ambijent.

Društvena teorija metodom analitičko-istraživački konkretizirane apstrakcije i dijalektike političke ekonomije dekodira način formiranja, strukturiranja, karakter sučeljavanja i realizacije interesnih ciljeva u stvaranim odnosima i determiniranju vrijednosti samog građanskog pozitiviteta i u svrhama omogućavano funkcionaliziranim da društveni odnosi budu izraženi njihovim građanskim supstitutom. U razvijenom stadiju zrelog liberalizma i globalizacije integriranije ostvarena politička i ekonomska organizacija građanskog poretka usmjeravana je, uređuje i upravlja građanski dominantno afirmirani interes, osloncem na implikaciju iracionalnosti.

Društvenom teorijom pretpostavljena istraživanja građanski strukturiranih protivječnosti zreloliberalnog i ranopostliberalnog stadija gra-

đanskog razvitka i istraživačkim nâlazima predočene analize produkcije stvaranja, usmjeravanja, upotrebe i funkcionalizacije iracionalnosti, ne mogu doći do načina građanskom provenijencijom determiniranih i oblikovanih pitanja o nestanku, uskrsavanju, kraju, funkcijama, teorijama fašizma. Metodološki afirmirano ujednostavljivanje, redukcionizam, u funkciji su neophodno potrebne, određujuće funkcionalizacije opravdanja građanske tendencije. Usmjeravanje ove funkcionalizacije može da bude opredijeljeno oblikom mjerodavnog iznalaženja stanovitih fiksacija u konkretiziranom, konsekventno provedenom, formiranju spojeva neophodnih strukturi građansko-teorijskog uopćavanja. Društvena teorija dijalektičku analizu građanskog historijskog toka takođe konkretizira i istraživačkim sagledavanjem načina građanski specifično izgrađivanih, potenciranih i omogućavanih ideoloških orijentacija! Ideološke orijentacije odgovarajuće opslužuju građanske interese, a karakter određenih stadija konceptualno svrsishodno pronalazi i zadobija podršku određujućem održavanju proisteklih prilika, bilo da ove prilike referira potreba i interes za liberalnim revolucioniranjem ili potreba i interes za ekstremizmom tipa konzervativne, autoritarne, odnosno totalitarne ideologije. Ove ideologije, odgovarajućim načinom artikulacije, specificiraju pospješivanje, a u pojedinim slučajevima i pitanjima one modificirano pozicioniraju otpore toku određivano stvarane, omogućavane i profilirane dinamike građanskog društva.

Relevantno istražiti pretpostavke ekstremističkih ideoloških pozicija podrazumijeva, odgovarajućim pristupom, valjano multidisciplinarno analizirati historijske i građanske uslove ovih pozicija, njihovo proisticanje, strukturiranje i oblik zalaganja za opredijeljene ciljeve i njima postavljeni sistem vrijednosti.

Istraživačko zanimanje društvene teorije za fenomene građanskog društva analitički raščlanjuje, diferenciranjem ustanovljava, predoči i razjašnjava strukturni sadržaj proisticanja, produciranja i funkcije omogućenog iracionalnog potencijala, njime omogućeni oblik kontinuiranja, instrumentalizacije u motivima, pobudama ili interesima do građanski najopskurnije razvijanih i produbljivanih granica protiv života uopće. S druge strane, istraživačka analiza društvene teorije čini središnjim pitanje o tome kojim okolnostima građanskog pozitiviteta se stvara i koji uslovi omogućuju da implikacija iracionalnosti bude radikalizirana, postane sredstvo mjere, dominantnim kriterijem određivanja i ostvarivanja, konstituiranja građanskih ciljeva, svrha i interesa.

U tematiziranju građanskih odnosa i posebno zrelo-građanskog libera-

lizma, građanska stanovišta ispuštaju da uvažavaju relevantnost mjesta, produkcije, uloge, ali i upotrebe iracionalnosti! Izborom istraživačkih metoda i postupaka, ona građansku iracionalnost obezbjeđuju dominantnim implikacijama i odrednicama relativizacije. Relativizacija omogućuje pružanje podrške zanemarivanju strukturnih aspekata konstituiranja građansko-razvojne dinamike. Građanska razvojna dinamika unaprijedenim formama manifestacije iracionalnosti, pored drugog, pruža osnovu za različiti interpretativni shematizam, okvire i mogućnosti, a u taj shematizam, okvire i mogućnosti su, u prvom redu, uključeni stupanj odgovarajuće istraživačko-analitičke odgovornosti i sistem pretpostavljenih vrijednosti. Nasuprot društveno dokazivanim istraživanjima i razmatranjima o porijeklu fašizacije i fašizma, građansko tumačenje i građanske implikacije, uslovljene prirodom održavanog iracionaliteta, neumitno su motivirane varijacijama o *status quo*-u, kao načinu i formi zalaganja za funkcionalizaciju izjednačavanja građanskog i društvenog, a unutar tog izjednačavanja, alias opravdavanja, na pretpostavkama građanskog poimanja pravde, istine, milosrđa, oprosta, etc. ili jednostavno u afinitetu ovog izjednačavanja i opravdavanja, afirmira se, priziva, značaj fenomena društvenog života. Ove činjenice, tim više, dobijaju na jasnoći, ako se zna da građanska objektiviranja konkretizirano slijede, opravdavaju, funkcionaliziraju i podržavaju izgradnju i ostvarivanje građanskih svrha i odnosa. Opsjene u stavovima i gledištima da je fašizam sišao sa historijske scene porazom Hitlera, da je dio nesretnog vremena, da je on produkt osamostaljenih ekstremističkih grupa izmaknutih kontroli kultivirane civilizacije, da je u izrazu okolnosti povodenja i dobijanja na snazi patoloških impulsa, ideja, agenasa, težnji, efemeran, da je tip ove patologije, sic, utoliko tek prenijet na „pokrenuti“ nacionalno-građanski ili izgrađivani nacionalistički korpus, prije služe podršci i opravdanju fašizma, nego da doprinose suzbijanju i onemogućavanju svojstava životu suprotstavljene prirode.

Ono što obezbjeđuje istraživačku valjanost, relevanciju, istraživanju i opservacijama fašizma upravo su principi, instituti, analitička pažnja naučno-istraživačkih svrha u strukturiranju načina funkcionalnog odvijanja i održavanja implikacije iracionaliteta! U ovom smislu osnovni je preduslov rasvjetljavanje proisticanja, stvaranja, funkcija moći, unutar građanskog karaktera razvijanja političke i ekonomske djelatnosti, te time ustanovljeno određivanih građanskih razmatranja, opserviranja, interpretacija građanske sfere i samog društva.

Istraživanja i analize integrativno-globalnih procesa postliberalizma, specifičnog manifestovanja ideoloških i političkih funkcija građanskom

pozitivnošću produkovane postliberalne iracionalnosti, a time i puteva i brojnih oblika datim stupnjem pronadenog i ostvarivano radikaliziranog suprotstavljanja, potkrepljuju činjenicu da je u neofašizmu savremeno izražavana, omogućavana i manifestovana moć iracionaliteta upravljana interesom određeno artikuliranog i afirmiranog zadobijanja dominacije u međunarodnim odnosima. Na tim osnovama su relevantna naučna istraživanja učvrstila dokaze u izvjesnost i pouzdanost rezultata da neofašizam ima međunarodno uporište! Takođe, savremeni procesi fašizacije etablirani su kontekstom omogućavane građanske tendencije i, unutar stvaranja i kreiranja suprotstavljanja putem raspoloživih sredstava i puteva funkcionalizacije, upotrebe, instrumentaliziranja iracionaliteta i radikalizacije, građanskom samosvrshodnošću i opravdavanjem karaktera ove samosvrshodnosti.

U prilog postavke da neofašizam ima međunarodno uporište govori i stav da se prema njemu može griješiti! Instrumentalizirana upotreba greški neposredni je izraz mogućnosti provođenja moći. Naime, zvaničan stav da odgovarajućim mjerama (međunarodnog) uticaja manifestacija neofašističke ambicije može biti spriječena, neovisno od usiljavanja, manipulacije, sarkazmom ili cinizmom ili baš zbog njih ovim putem istaknute procjene i određenja govore kojim oblikom učešća, načina pasivne ili aktivne uključenosti u funkcionaliziranje odgovarajuće upravljanih, odnosno projiciranih trendova, mogu biti vođene, koordinirane, podržavane, podsticane, a i opravdavane, snage i mogućnosti morbidnih postupaka u dominaciji i dominantnom rukovođenju i nadređivanju.

Jasno je da savremeno strukturirana fašistička pojava ne može imati svoje pretenzije i programirati, zasnivati težnje, planom funkcionalizacije motiva, ciljeva karakteristično postavljenih i specificiranih, kako je to projicirao nacizam! Nacizam je vođen idejom preuređenja svjetske vladavine i unutar onemogućenih dinamizama zrelog liberalizma prevladavanja liberalno-građanskih ograničenja. U tom pogledu pokrenute snage njihovih pobuda na svjetsku vladavinu mogle su značiti, tj. imale su značenje zauzimanja fiksirano određujućeg mjesta u učvršćivanom poretku usmjerenja i dinamiziranja postliberalne dominacije u procesu građanske svrshodnosti.

Dosljedno uvažavanim slijedom utvrđivanih principa razgraničenja prirode i karaktera građanskih protivrječnosti od miljea društva, društvena teorija isključuje da se problem fašizma može tek svesti i identificirati na nedostatak demokratije! Nedostatak demokratije ima svoje mjesto, ulogu, nesumnjivi značaj u analizi nastanka i omogućavanja fašističke pojave

i, sukladno stvorenim uslovima, njegov pandan - postojanje demokratije valja promatrati kontekstom cjelovito stvaranog i omogućavanog političkog i ideološkog ambijenta. - Nedostatak demokratije i po pretpostavljeno izgrađenim ideološkim prilikama, ideologiziranom subjektivitetu, socijalitetu, ambijentu mogućnosti slijeđenja i služenja autoritarnom političkom aparatu, suštinski treba razlikovati i odvajati od ustanovljene ideološke i političke funkcije oblika i pokreta populizma! Snaga populizma proističe iz ideološki formirane prijemčivosti na provođenju autoritarnih, totalitarno-idejnih ciljeva i zadataka, a i iz pronalaženja oblika stalno unapređiva- ne kontrole i funkcionalizacije ovog provođenja. Fašizmom koncipirana organizacija nacionalističkog ekstremizma, odnosno ultraradikalističkog militarizma, omogućavana izgrađenom, prihvaćenom i favoriziranom ideološkom vjernošću, spremnošću i sposobnošću sljedbenika na izvršavanje, generalno se ostvaruje poprištem populističkog pokreta. Odgovarajućom racionalizacijom ideološke kontrole i usmjeravanja i žargonom prilagođavanog značenja pojmova, mogu ovaj ekstremizam i ovaj militarizam imati kvalifikative događanja naroda!

Na građanske fenomene i svjetsko-historijska događanja primijenjujući principe dijalektičke methodske analize društvena teorija dolazi do osnove pitanja uslovljenosti izgradnje građanske perspektive i oblika koji tu perspektivu strukturno usmjeravaju, artikuliraju i omogućuju. Unutar razvijanog dinamizma, određivanog i ostvarivanog poticanja na promjenu, građanskim fenomenima i motivima svojstveno je karakteristično zrenje!

Dok društvena teorija građansku perspektivu sagledava funkcionalizacijom manifestovanog i racionaliteta i iracionalnosti, **egzegeza odvijanja i omogućavanja zakonitosti građanskog društva** istraživana pitanja, probleme i fenomene čini relevantnim utoliko, ukoliko je njihovo postojanje isključivo prilagođeno njenom građanski favoriziranom konceptu. Ona, sukladno građanski prilagođenom toku, koristi metodološka sredstva, instrumente i tehnike i njihovom određujućom upotrebom razvija način građanski neophodnog opserviranja svrhom održavanja i funkcionalizacije građanskog sistema odnosa i građanske perspektive. Društvena teorija cjelovito ispitujući protivrječnosti fenomena i sfere građanskog poretka i razvoja ne odvaja, niti bilo kojim pravcem ili oblikom redukovano ujednostavljenog tretmana podređuje društvene samim građanskim odnosima. Društveno istraživati građanski napredak takođe uključuje identificiranje na koji način razmatranja i opservacije građanske egzegeze omogućavaju njegov tok, na koji način ova razmatranja čine ispitivana pitanja i fenomene relevantnim, odnosno koje metode primjenjuju u

istraživačkom postupku. Egzegeza odvijanja i omogućavanja građanskog društva premošćuje, prenebregava ili zataškava protivrječnosti građanske sfere. Dok građanska egzegeza može da stvara ili odgovarajuće afirmira otpor prema istraživačkim rezultatima i nalazima društvene teorije, dosljednije provedena primjena principa istraživačkog postupka društvene teorije u svoj predmet zanimanja uzima način i rezultate uopćavanja stvorene funkcionalizacijom samog građanskog objektiviranja, tj. mjerodavno podaruje društvenu relevanciju protivrječnostima građanske sfere i građanske konstitucije odnosa; fakti postliberalno intenzivirane građanske perspektive sve vjerodostojnije, argumentovanije i uvjerljivije, određuju i potvrđuju područja i karakter građanskih odnosa negiranja, iracionalnosti i dominantno postizane građanske samosvrshodnosti.

Društveno-istraživačka analiza ove ključne aspekte građanskih protivrječnosti, ne samo da ne može ostavljati inkognito, nego im podaruje mjeru naučne svrsishodnosti! Građanska razmatranja i objektiviranja ostaju u kontekstu građanske svrsishodnosti i eventualnim izgledima dolaze do građanske zakonitosti. Društvena teorija, upravo na relevanciji omogućavanja obilježja građanske svrsishodnosti, analitički sagledava razvijani građanski kontinuitet konteksta negiranja i iracionalnosti i dolazi do determinanti tipa i oblika strukturiranja građanskih odnosa; dinamička osnova ovih odnosa legitimirano stvara društvene protivrječnosti, što je ključna pretpostavka istraživanja identifikacije „načina same produkcije društvenih odnosa“.

Društvena teorija utvrđuje i identificira društvenu zakonitost.

Građanske opservacije i formirana egzegeza građanskog usmjerenja i omogućavanja društva nisu formalitatis causa; one su obrasci podrške građanskoj sferi, produktivno afirmiraju njen kontinuitet i građanskim odnosima intenziviraju funkcionalno stvarane potencijale, te daju doprinos, podstiču ili održavaju snagu funkcionalno ostvarivanog koncepta i karakter dominacije.

U prvobitnim ranoliberalnim stadijima građanskog društva, shodno liberalno-građanskim tendencijama, predmet općih teorijskih zanimanja bila je prevashodno ljudska priroda. Ljudskoj prirodi opredjeljivana su obilježja, bilo iz domena otpora na uspostavljeni i izgrađivani građanski poredak, bilo iz tzv. akceptiranja svojstava i determinanti građanskog strukturiranja, ujedno prihvaćenih i prikazivanih da su ona svojevrsno pripadna konstituciji ljudske prirode. Unutar prevladavanja i razgraničenja

sa tutorstvom skolastike, ova su stremljenja činila i važila za bitnu spoznajnu izvjesnost, oslanjana su funkcionaliziranim tematiziranjem na odrednice razuma, odnosno iskustva, a formiranim nastankom liberalno-građanskog poretka posebno aktuelnim su učinjena pitanja karakterizirana filozofijom prosvjetiteljstva.

Dakle, ljudska priroda i pretpostavke ljudske spoznaje postale su teme i pitanja građansko-političke teorijske pažnje. Stavovi Johna Locka našli su mjesto u „Deklaraciji o neovisnosti SAD-a“ od 4. 7. 1776. godine, stavovi francuskih prosvjetitelja, enciklopedista, našli su izraza u „Deklaraciji o pravima čovjeka i građanina“ iz 1789. godine. Prvi član ove deklaracije proklamuje pravnu (ekonomsko-građansku) jednakost, a njen treći član pravnograđanski uređuje i težišnom osnovom upotpunjuje pretpostavke izgradnje građanskog poretka **da vlast uopće (i pojedinca i struktura) počiva na suverenitetu nacije.**

U najopćenitijem smislu, nacija je liberalnograđanski inkorporirala, strukturira i razvija okvir i oblike građanskog načina djelatnosti i njenim posredstvom pojedinac ima građansko sudjelovanje, svoje tzv. građanski svrsishodno izražavanje i potvrđivanje. Za određenu naciju koja nije ostvarila, zauzela, dominantnu poziciju u građanskom sistemu, kraj liberalne epohe označio je nacionalno postojanje, kao stupanj njegovog faktičkog prevladavanja, postojanjem uopće.

Kroz građansku artikulaciju interesa nacija je zadobila mjesto, građanski omogućila političko tretiranje i ostvarivanje interesa liberalizma.

Period ranoliberalnog sazrijevanja i omogućavanja građanskih odnosa razvijale su determinacije liberalnog ustrojavanja građanske djelatnosti Engleske i Francuske! Njihovim predvođenjem i funkcionalnom organizacijom liberalnog poretka uspostavljane su i omogućavane građanske svrhe. Generirani razvoj te je svrhe činio isključivijim, a građanska stanovišta su ih, svojim omogućavanjem, osiguravala pronalazeći svoj *raison d'être* u najostvarenije produciranom i strukturiranom građanskom odnosu.

U svojoj intenzivnosti pozitivni nacionalno-građanski razvojni trend, neobezbijeden dinamizmom proširivanja, doprinio je funkciji građanske nacionalne iracionalnosti. Na pojavnom planu formirani uticaji i proisticane reperkusije stvarale su mnijenje da se radi o neopravdanom omogućavanju nacionalnog postojanja, čijim efektima je artikulirano da produciraju, čine i odražavaju nacionalno trpljenje.

U zapriječenoj građanskoliberalnoj dinamici održani intenzitet produ-

cirane iracionalnosti suprotstavljen je nacionalno afirmiranom građanskom pozitivitetu, doprinosi i podstiče nacionalno-građansku suspektnost! Prema već projiciranim građanskim težnjama i načinu građanske artikulacije djelatnosti, kontekstom koncipiranja i konstituiranja interesa, ove pretpostavke su stanoviti okvir opredjeljivanja i postavljanja ideološke programatike, koja način nacionalnog suprotstavljanja preuzima, predoči, zastupa ili identificira postojanjem uopće, a unutar tog procesa trebala bi nacionalna satisfakcija da virtuelno postiže ili ostvari građansku, posebno izglednu, izvjesnost.

Građanska stanovišta obezbjeđuju građanski najostvarenije strukturirane odnose i omogućuju njihov način isključivosti! Isključivost se opravdava, funkcionalno podstiče prilagođavanjem najprominentnijim građanskim svrhama, a u stadiju postliberalizma građanski određivana iracionalnost potpunije i dosljednije je ostvarena u afirmiranoj neprikošnovenosti građanske samosvrhovitosti. Postliberalnim ambijentom dominantno strukturirana politička i ekonomska moć prevashodno ostvaruje svoje ciljeve usmjeravanom funkcionalizacijom potencijala iracionalnog uticaja!

Fenomene građanskog sistema i poretka društvena istraživanja ne tretiraju obrascem tek odgovarajućeg stadija ili perioda tog stadija! Ona ispituju građanske fenomene shodno integrativnom toku građanske produkcije odnosa, jasno diferencirajući koncepte koji osvjetljavaju i afirmiraju snage građanske produkcije i društvo kontekstom sadržaja i formi dinamiziranih protivrječnosti. U tom smislu ona ispituju i sagledavaju funkcije izgrađivanih građanskih struktura, faktore i mehanizame uključene u način efektuiranja koncepata podrške građanskom procesu.

U društveno-historijskim protivrječjima zanemarena diferencijacija strogo omogućavanih građanskih svrha neminovno depravira, redukuje, ako ne i dezavuiru, postupak naučnog uopćavanja čiji legitimitet putem ispitivanih pojava ne može biti podređen funkcionalizaciji građanskog procesa.

Integrativno konceptualiziranje društvenih odnosa uvažava uticaje u postojanju područja društva i interese u izgradnji građanskih odnosa i tim metodom i postupkom ono povlači demarkacionu liniju između društva i građanski strukturiranih fenomena. Društvena teorija uvažava činjenicu da građanski strukturirana perspektiva stvara cjelishodna stanovišta opravdanju svoje funkcionalizacije! **Iz sagledavanja načina na koji se građanska perspektiva strukturira, funkcionalno samoomogućuje i**

perpetuira, tj. iz sagledavane relevancije u samom društvu involviranih građanskih protivrječnosti, proističe činjenica da načinom određivanja protivrječnosti i negiranja iracionalitet građanskog sistema i poretka nadređuje građansku zakonitost određenjima samog društva, a na minucioznom sagledavanju građanskog strukturiranja i konstituiranja odnosa istraživački postupak društvene teorije utvrđuje i ustanovljava društvenu zakonitost.

PRÄMISSEN DER GESELLSCHAFTSTHEORIE ALS ALTERNATIVE ZUR REHABILITATION DES FASCHISMUS

ZUSAMMENFASSUNG

Der integrierte Konzeptualismus der gesellschaftlichen Beziehungen schätzt die Einflüsse im Bestehen des Gesellschaftsbereichs und die Interessen bei der Herstellung der bürgerlichen Beziehungen und durch diese Methode und dieses Vorgehen zieht er eine Demarkationslinie zwischen der Gesellschaft und den bürgerlich strukturierten Phänomene. Die Gesellschaftstheorie beachtet die Tatsache, daß die bürgerlich strukturierte Perspektive zur Rechtfertigung deren Funktionalisierung die zweckmäßigen Standpunkte schafft! Aus der Erkenntnis der Art und Weise wie die bürgerliche Perspektive strukturiert, funktionell selbstermöglicht und perpetuiert wird, das heißt, aus der wahrnehmenden Relevanz der in der Gesellschaft selbst involvierten bürgerlichen Widersprüche entsteht die Tatsache, daß die Irrationalität des bürgerlichen Systems und der Ordnung die bürgerliche Gesetzmäßigkeit mit deren Bestimmungen durch die Art der bestimmenden Widersprüche und Verneinung der Gesellschaft selbst überordnet, und daß das Forschungsverfahren der Gesellschaftstheorie durch minuziöse Erkenntnis der bürgerlichen Strukturierung und Konstituierung der Beziehungen die gesellschaftliche Gesetzmäßigkeit sichert und feststellt.

Schlüsselwörter: Gesellschaftstheorie, bürgerliche Theorie, Rationalität, Irrationalität, aufgebaute nationalistischer Korpus, Instrumentalisierung der Irrationalität, Radikalisierung, Machtdurchführung, Faschismus, Aufsicht, Manipulation, Funktionen der bürgerlichen Ansichten, gesellschaftliche Gesetzmäßigkeit.